

Architectuurcentrum Twente van 2011 naar 2012

Architectuurcentrum Twente van 2011 naar 2012

Voor u ligt het jaarverslag 2011 en de vooruitblik 2012 van het Architectuurcentrum Twente. We kijken terug op een enerverend jaar waarin het Architectuurcentrum veel activiteiten heeft georganiseerd die zich vrijwel zonder uitzondering mochten verheugen in een brede publieke belangstelling en een grote waardering.

We kijken ook terug op een jaar waarin de eerste aanzetten zijn gegeven voor het vinden van antwoorden op de sterk aan wijzigingen onderhevige maatschappelijke omgeving, mede ingegeven door de economische crisis die met name de sectoren en de regio, waarin het Architectuurcentrum Twente werkzaam is, ongekend hard en langdurig treft.

Minstens zo belangrijk is de toekomst. Het jaar 2012 zal in het teken staan van het uitbouwen van brede publieke belangstelling voor de bevordering van alle facetten van ruimtelijke kwaliteit, ook (wellicht juist) in moeilijke economische tijden.

Voor die uitdaging zien Bestuur en Programmaraad van het Architectuurcentrum Twente zich gesteld. We realiseren ons dat het daarbij niet voldoende zal zijn om langs de bekende paden te opereren. De zoektocht naar nieuwe vormen, activiteiten en de bijbehorende financiering zal veel energie, tijd en aandacht vergen.

Graag willen wij op deze plaats de vele vrijwilligers, die onze evenementen telkens weer tot een succes maken, alsmede onze subsidiënten, sponsors en donateurs, die zo noodzakelijk zijn voor het voortbestaan van het Architectuurcentrum Twente, van harte bedanken van hun ondersteuning. Wij hopen van harte dat onze goede relatie ook in de nabije toekomst in stand blijft.

Marjan Weekhout *voorzitter*

Peter van Roosmalen *coördinator*

Basisschool St. Plechelmus

architect: Ronald Olthof

LKSVDD architecten Hengelo

foto Eric Brinkhorst

2011

Onderstaand overzicht geeft aan dat het Architectuurcentrum Twente een druk en gevarieerd programma heeft uitgevoerd, met een brede spreiding in onderwerpen en publieksbereik. De grote publieke opkomst en de waardering is een bron van vertrouwen voor de komende jaren. Binnen het programma kunnen de expositie 'De Top van Bisschoff' in Hengelo (voorjaar 2011) en de Archi 2011 - de mooiste aanbouw in Twente - in diverse Twentse gemeenten (najaar 2011) zeker als hoogtepunten worden aangemerkt. Bevordering van de bewustwording van Ruimtelijke Kwaliteit in Twente, gericht op een breed publiek, is het uitgangspunt voor de programmering geweest.

De zich verdiepende economische crisis, die met name de bouw- en vastgoedsector in Twente voluit treft, laat het Architectuurcentrum Twente niet onberoerd. De werkgelegenheid bij veel architecten- en ontwerp bureaus, bij uitvoerende bedrijven en bij toeleveranciers staat nu al enige jaren ernstig onder druk. De mogelijkheden van ondersteuning van het Architectuurcentrum werden evenzeer beperkt.

2011	titel/onderwerp	soort activiteit
22 januari	Circus Twente Netwerkstad 4 presenteert	presentatie/discussie
2 t/m 4 februari, 10 maart	Twentse Pauzelandenschappen Hengelo	masterclass en publiekspresentatie
10 februari	Hoe een kerk een school werd Hengelo	presentatie/discussie
31 maart t/m 6 mei	De Top van Bisschoff Hengelo	expositie
8 april t/m 6 mei	Nederland Wordt Anders	expositie
26 mei	Jonge ontwerpers presenteren zich #05	presentatie
25 juni	Archiprix 2011	de beste NL-afstudeerplannen
10 juni t/m 22 juli, 30 juni	Balans dimensies van duurzaamheid - Almelo	expositie en stadsdebat
22 september	Cday de dag van de Creatieve Industrie - Hengelo	brainstormsessies/forumdiscussie
26 september	Stapel een toren voor Twente Enschede	ontwerpen met Lego
28 september	Layar Roombeek virtueel bouwen - Enschede	stapelen met de Smartphone
29 september	Architectuurgids Enschede 2e serie	presentatie
oktober	Archi 2011 de mooiste aanbouw van Twente	publieksprijsvraag
27 oktober	Discover the future of the campus! UT	conferentie
10 november	De Enschedese binnenstad 2.1 - Enschede	debatavond
27 november	Film en Architectuur John Lautner in beeld	film
1 november - 15 december	Archi 2011 de mooiste aanbouw van Twente - Hengelo	expositie en prijsuitreiking
5 november - 4 december	Geslaagd Ontwerp #13 - Enschede	expositie van Twentse ontwerpen

Zoals gemeld is in 2011 volstrekt duidelijk geworden dat de financiële bijdragen van de subsidiënten en sponsors ten gevolge van bezuinigingen en de aanhoudende slechte conjuncturele omstandigheden in de ontwerp- en bouwsector onder zware druk zijn komen te staan. Er zijn helaas geen signalen waarneembaar die aangeven dat de economie zich snel zal herstellen, terwijl de overheidsbezuinigingen vanaf 2012 in alle lagen van het publieke domein voelbaar zullen zijn.

Het jaar 2011 was het laatste jaar van de eerste vijf-jaars periode van Atelier Overijssel. Dit initiatief van de provincie Overijssel is in de periode 2006-2011 door de provincie geïnitieerd en financieel mogelijk gemaakt. In het Atelier heeft het Architectuurcentrum Twente samengewerkt met het Oversticht, Landschap Overijssel, Kunst en Cultuur Overijssel (KCO) en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Eind 2011 heeft het bestuur van het Architectuurcentrum moeten besluiten dat voortzetting van deze samenwerking op basis van een business-model dat uitgaat van 'self-supporting', zonder aanvullende subsidies niet mogelijk is.

In het boekjaar 2011 zijn de inkomsten vanwege de deelname aan het atelier Overijssel verantwoord onder de subsidie-inkomsten. Deze post kwam daardoor aanzienlijk hoger uit dan in de begroting was aangegeven. Ten opzichte van 2010 waren de subsidie-inkomsten echter ruim 7% lager. De inkomsten uit sponsoring en donateurs zijn ten opzichte van 2010 met ca. 25% teruggelopen, terwijl de overige inkomsten (o.a. inkomsten vanuit diverse fondsen) min of meer stabiel bleef.

projecten 2011

De personeelskosten en de algemene activiteitenkosten kwamen in 2011 hoger uit dan begroot, maar lager dan in 2010. Oorzaak hiervan ligt in het feit dat Architectuurcentrum Twente in 2011 aanzienlijk meer activiteiten heeft georganiseerd dan in de begroting was voorzien. De kosten die gemaakt zijn in verband met de participatie in het atelier Overijssel zijn in de post personeel- en activiteitenkosten opgenomen. Tevens werd besloten om de exploitatie in het jaar 2012 vanuit de eigen reserve te ondersteunen. Hierdoor resulteerde de financiële jaarrekening 2011 uiteindelijk in een bescheiden positief resultaat van ca. € 5.000,-.

Vanwege het verwachte (blijvend verslechterend) inkomstenperspectief vanuit subsidies en sponsors/donateurs heeft het bestuur in het najaar van 2011 besloten om vanuit programmaraad en bestuur een 'kantelcommissie' samen te stellen om in 2012 de programmering en financiering fundamenteel te herzien en toekomstbestendig te maken.

Op pagina 15 vindt u een overzicht van de subsidiënten en sponsors, die het werk van het Architectuurcentrum Twente in 2011 mogelijk gemaakt hebben. Achterin treft u een overzicht aan van bestuur, programmaraad en bureau van het Architectuurcentrum Twente. Bestuurs- en programmaraadsleden zetten zich volstrekt vrijwillig en belangeloos in voor het Architectuurcentrum Twente.

Netwerkstad 4 presenteert: Circus Twente 20 januari 2011 campus Universiteit Twente

Circus Twente is het vierde ontwerp voor Netwerkstad Twente. *Daan Zandbelt* treedt daarmee in de sporen van zijn illustere voorgangers. In 2001 maakte Rein Geurtsen een plan voor het gebied Tweekelo, in 2005 ontwierp Ton Schaap het plan 100 lanen voor het gebied tussen Borne, Bornerbroek en Almelo en Pieter Jannink presenteerde in 2009 zijn plan voor de nieuwe Cirkel van Jannink getiteld 'Hoogzit Hotel Hochsitz' op de grens van Nederland met Duitsland bij Buurse. Het Architectuurcentrum Twente beoogt met deze onafhankelijke en vrij ontwikkelde planvormingen meningen, belangen en oordelen boven tafel te krijgen die moeten bijdragen aan een zo hoog mogelijke kwaliteit van de toekomstige invulling van de Netwerkstad Twente.

Daan Zandbelt brengt met zijn plan 'Circus Twente' veel in beweging. Letterlijk en ook figuurlijk. 'Het is een groeiplan,' zegt hij, en daarmee is het een impuls voor verdere discussies. Burgemeester *Frans Backhuijs* van Oldenzaal ziet een inspirerende, open discussie wel zitten: 'Een cirkel heeft geen begin en geen eind en dat biedt gelijkwaardigheid voor alle betrokkenen.'

Daan Zandbelt presenteert zijn plan Circus Twente voor een zeer gevarieerd publiek (175 bezoekers) met daarin vele bestuurders, vakgenoten, bewoners en andere geïnteresseerden. Het plan brengt samenhang in dit gebied en geeft Enschede een directe verbinding met de corridor. Het resultaat

van de zoektocht laat de nog onontdekte kansen en onderlinge kruisbestuivingen tussen Hengelo, Enschede en Oldenzaal en belangrijke ingrediënten als de universiteit, de natuur, het vliegveld en de A1 zien. Het stevige debat na afloop van de presentatie toont aan dat Circus Twente daar bijzonder goed in is geslaagd.

Een loepzuivere cirkel als rondweg is het meest opvallende element van het plan Circus Twente. Die rondweg is geen snel bedachte markering van een al jaren lang bediscussieerd gebied in het hart van Twente. Als lakmoesproef voor een netwerkstad hanteert hij: er moet minstens een Bijenkorf, een universiteit, een belangrijke voetbalclub en een Ikea zijn. Twente doorstaat deze proef met glans. Maar Zandbelt constateert vervolgens ook dat Enschede als grootste stad in Twente 'er een beetje bij hangt'. Zandbelt is goed op de hoogte van de talloze discussies omtrent het Vliegveld Twente. Zijn plan Circus Twente haakt daar op in.

Na de pauze kreeg *Bart Brands* de gelegenheid om als eerste te reageren op het plan Circus Twente. Bart is als vijfde ontwerper door Architectuurcentrum Twente uitgenodigd om een volgend plan in de reeks Netwerkstadplannen te gaan ontwikkelen. Hij ziet in dat Circus Twente gebaseerd is op groei. Brands vraagt zich wel heel praktisch af: 'Hoe ga je dit maken, hoe organiseer je dat want je hebt hier met nogal wat eigenaren te maken.' En hij vraagt zich af of de vrijheid die in het binnengebied wordt geboden in de praktijk toch niet veel regels zal gaan vragen. Met andere woorden: 'Wie wordt hier de circusdirecteur?'

Het woord is nu aan de zaal. Gespreksleider is *Rob Beerkens* (hij was tot 1 januari 2011 voorzitter van de programmaraad van Architectuurcentrum Twente). Als eerste reageert *Jeroen Hatenboer*, wethouder Ruimtelijke Ordening in Enschede. 'Veel elementen in het gebied zijn al aanwezig en de cirkel die alles verbindt is een goed plan.'

Ook *Ton Schaap*, stadstedenbouwer van Enschede en ontwerper van Netwerkstad 2 is aanwezig: 'Het is een goed en inspirerend plan. Goed om zo integraal naar het gebied

te kijken; dat gebeurt nu veel te versnipperd. In het debat wordt duidelijk dat er in de zaal zowel DiP-ers als DiM-ers zitten (Denkers in Problemen en Denkers in Mogelijkheden). *Theo Korstanje*, voorheen stadsplanner in Oldenzaal vraagt zich dan ook af of dit plan ook zonder vliegveld een goed plan is. Daan's antwoord is duidelijk: 'Ja.'

Wethouder RO van Oldenzaal *Frits Rorink* is complimenteus. Hij adviseert om goed naar de ideeën te kijken: 'Er liggen in dit plan goeie kansen waarover je moet nadenken.' Rob Beerkens vraagt Daan hoe streng je moet zijn in het vasthouden aan deze visie. Daan zegt: 'Heel vast. Dit plan heeft wel tijd en ruimte nodig maar het geeft ook wel een kader. Er zit tussen het rood en het groen veel andere kleuren die in dit tussengebied goed passen. Wie dit plan wellicht het meest op waarde weet in te schatten is *Hans de Gruil*. Hij is nu stedenbouwkundige bij het Drents plateau en was eerder hoofd stedenbouw in Hengelo en Emmen. De Gruil roept bestuurders op om dit plan niet als een technisch plan te zien maar als een maatschappelijke en politieke visie. 'Hoe gaan jullie daarmee om bestuurders?' is zijn vraag.

Ook de burgemeester van Oldenzaal, *Frans Backhuijs* doet een positieve suggestie: 'Dit plan is inspirerend. We moeten er samen over nadenken en over onze eigen grenzen heen kijken.'

Sjoerd Cusveller, programmaleider van het programma Ruimte&Cultuur bij de provincie Overijssel vindt Daan Zandbelt een vakman die hij bijna geloofde, maar toch: 'Zo'n grote ingreep als Circus Twente is, doe je alleen als er een ramp gebeurt is of als je te maken hebt met een dictator. Wat is nu eigenlijk de urgentie van dit plan?' Daan reageert allert: 'Het is géén duur plan, je hebt het uiteindelijk over 14 km nieuwe weg aanleggen. Noodzaak? Die is er niet want er is geen probleem; er is wel een kans! Dit plan is wel nieuw! Het is een plan waarin je moet investeren.'

Afsluitend concludeert Rob Beerkens: 'Dit is de taak die het Architectuurcentrum Twente zich voortdurend stelt: zoek de kansen en leg die bloot.'

Netwerkstad 4 is het vierde vrije ontwerp van een gerenommeerd ontwerper met roots in Twente waarbij het Architectuurcentrum Twente opdrachtgever is. Architectuurcentrum Twente wil met het geven van deze vrije opdrachten, de kansen en mogelijkheden - vrij van welke beperking dan ook - blootleggen om zo o.a. beleidsmakers, bestuurders en ontwerpers te inspireren. De opdrachten zijn mede mogelijk gemaakt dankzij financiële steun van de Kamer van Koophandel Oost Nederland.

Twentse Pauzelandshappen Masterclass

2 t/m 4 februari 2011

Een project voor snelle, aankomende ontwerptalenten op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschap maar ook beeldende kunst en podiumkunst. Pauzelandshappen is een project voor jou! Jij bedenkt ideeën voor de lege plekken in de stad. Ideeën die resulteren in een ruimtelijk ontwerp, een demonstratie, een performance of een statement.

Van 2 tot 4 februari 2011 ontwikkelen de ontwerpteams ideeën die ze op 10 maart 2011 presenteren. De locaties werden door de teams zelf gekozen.

Kennismaking Masters

Op woensdag 6 oktober 2010, tijdens een bijeenkomst tijdens het Grenswerkfestival, kon je al kennismaken met de masters:

- Stedenbouwkundige *Dirk van Peijpe*, van De Urbanisten (Rotterdam)
- Architect *Hedwig Heinsman*, van DUS architecten (Amsterdam)

- Het werk van beeldend kunstenaar *Florentijn Hofman*, dat door sparringpartner Doris Ebner werd gepresenteerd
- En stedenbouwkundige *Marcel Must*, van BVR (Rotterdam).

Marcel had de grote lijn in handen en presenteerde de middag, die bedoeld was als inspiratie ter voorbereiding op de masterclass die in februari zou worden gehouden. Ter afsluiting werden ook de drie aanwezige paviljoens aan de Museumlaan bezocht.

De masters tijdens de Masterclass Twentse Pauzelandshappen waren:

- *Hilde Blank* van BVR (Rotterdam),
- *Hedwig Heinsman* van DUS architecten (Amsterdam),
- *Dirk van Peijpe* van De Urbanisten (Rotterdam) en
- *Bruno Doedens*, landschapsarchitect en landschapskunstenaar bij SLEM (Amsterdam)

Twentse Pauzelandshappen Publiekspresentatie

10 maart 2011

ROC van Twente, Hengelo

In het ROC te Hengelo waren tachtig bezoekers gekomen om de vier ontwerpen te zien en te luisteren naar de toelichtingen daarover van de studenten. De avond werd geopend en geleid door Hilde Blank.

De tijd van grootse en meeslepende ontwikkelingen is voorbij. We moeten ons tegenwoordig afvragen 'wat willen de mensen'. De steden zijn de tegenwoordige ontwikkelingsgebieden. Het credo is nu: blijf van het landschap af!

Het is dus tijd voor een andere manier van denken. Het is tijd voor een tussentijd, we moeten 'om'. Je ziet het ook al aan de overmaat aan vastgoed waarmee we te kampen hebben. Met andere woorden: het is niet meer 'programma zoekt ruimte' maar 'ruimte zoekt programma'.

Almelo is een waterrijke stad. Eén van de waterstromen is de Aa, een beek die dwars door het stadscentrum loopt, haaks op de

hoofdlouprotes. Precies daartussen ligt een doods stukje stad, waar voorheen een campingwinkel was gevestigd. Zo ontstond het plan om deze plekken aaneen te rijgen tot een route met evenementen.

Het thema van die evenementen moet zijn: een dag met muziek en water.

De deelnemende studenten:

- *Han Boerrigter*, Vastgoed en makelaardij, Saxion Enschede
- *Sjoerd Hesselink*, Vastgoed en makelaardij, Saxion Enschede
- *Davy van den Brink*, stedenbouwkundig ontwerpen, Saxion Enschede
- *Mumin Haji Baana*, Saxion

In Hengelo is De Brouwerij een groot ontwikkelingsproject van Ter Steege Vastgoed. Op het terrein staat een monument in erbarmelijke staat: de silo. De ontwikkelingen liggen voorlopig stil. Het plan De B(r)ouwerij in transitie is een groei-model waarbij zowel de silo als het terrein (de Brouwerij) zich als een casco aandient en geleidelijk ingevuld wordt.

De deelnemende studenten:

- *Monique van den Berg*, Academie voor Bouwkunst, Arnhem
- *Remy Kroese*, Academie voor Bouwkunst, Maastricht

In Enschede ligt al enkele jaren een strand. De braakliggende ruimte tussen het stationsplein en het muziekwartier is met zand opgespoten. De studenten constateerden dat de ruimte op geen enkele manier verbindt maar desondanks wel een naam heeft: Willem Wilminkplein, genoemd naar de vermaarde Enschedese dichter. Mede ingegeven door de omringende hoeveelheid fietsen, zowel in beweging als stilstaand, ontstond het idee voor Fietspoëzie. Het idee is demontabel, verplaatsbaar en vervolgens op iedere plek te gebruiken. Direct maken, zegt het publiek.

De deelnemende studenten:

- *Martine Tragter*, bouwkunde, TU Delft
- *Joost Pothast*, Academie voor Bouwkunst, Arnhem

Aan de Deurningerstraat in Enschede

staat het leegstaande oude Arke-gebouw. Het idee ontstond om de naam en faam van Arke als reisorganisatie te gebruiken maar dan omgekeerd. Niet MET Arke maar NAAR Arke op vakantie! Richt het aan elkaar gekoppelde terrein in, verplaats het parkeren naar de randen en breng souvenirs in (gebruikt, te hergebruiken en te recyclen materiaal, spullen, meubilair enzovoorts).

De deelnemende studenten:

- *Ludwin Budde*, landschapsarchitectuur, Wageningen
- *Eline Donkers*, stedenbouwkundig ontwerpen, Saxion Enschede

De masters gaven hun commentaar op de ontwerpen. Bruno Doedens was erg enthousiast en meent dat alle vier de ontwerpen het verdienen om verder gebracht te worden. Werk het verder uit om het ook realiseerbaar te maken, was zijn advies.

Dirk van Peijpe constateert dat de plannen nieuwe kwaliteiten van de plekken aan het licht brengen die de 'tussentijd' ontstijgen. Alle plannen hebben volgens hem structurele kwaliteiten. Het is een motor voor verdere ontwikkeling.

In de zaal zijn ook enkele betrokken partijen aanwezig. Een vertegenwoordiger van Ter Steege Vastgoed wil zeker met de studenten verder praten. Ook de vertegenwoordiger van Woonbedrijf Beter Wonen uit Almelo is enthousiast. Het plan sluit aan op hun eigen ideeën. De combinatie van muziek en water is inspirerend.

Sjoerd Cusveller, programmaleider van het programma Cultuur&Ruimte van de provincie Overijssel, reageert op persoonlijke titel. Hij meent dat dit project voorbeelden toont van wat je met dit soort plekken allemaal kunt doen. Laten we hiervan leren.

Diele Biemold, voorzitter van de werkgroep van het Architectuurcentrum Twente, sloot de bijeenkomst af met de opmerking dat de plannen wellicht als hefboom kunnen werken voor een werkelijke invulling van het pauzeland. Met de masters constateert hij dat de plannen allemaal een hoge kwaliteit hebben en het verdienen om verder bekeken, bestudeerd en wellicht

uitgewerkt te worden tot realisatie. Er is dan ook besloten om geen winnaar aan te wijzen. De presentaties zullen in enige vorm aan hen worden overhandigd. Daarmee is het project Pauzelanden voorlopig even tot rust gekomen, in afwachting op verdere concrete vervolgstappen.

Hoe een kerk een school werd 10 februari basisschool St. Plechelmus, Hengelo

Unieke synergie tussen opdrachtgever en architect is prijswinnend

De winnaar van de 'De Gouden Piramide' voor inspirerend opdrachtgeverschap, ging in 2010 naar basisschool St. Plechelmus in de voormalige Heilige Hart kerk in Hengelo. Op 10 februari organiseerde Architectuurcentrum Twente een avond in de school waar niet alleen de opdrachtgever en architect het project toelichtten, maar ook *Tijs Asselbergs*

als lid van de jury kwam vertellen hoe in het juryproces de school uiteindelijk tot winnaar werd gekozen.

Architectuur was in 2010 het thema van de Gouden Piramide en het grote aantal hergebruikplannen onder de 100 inzendingen was opvallend. De Plechelmusschool was daar een voorbeeld van. De jury stond onder leiding van rijksbouwmeester *Liesbeth van der Pol*. Het was vooral de inspirerende tekst die de aanmelding van de Plechelmusschool deed opvallen. Asselbergs: 'Het was een 24-karaats voorbeeld van wat de Gouden Piramide wil zien. Maar wie was die architect? En, moet de prijs nu echt naar een school? En vooral: Hengelo? Wat moeten we daar?' We kwamen tot een unaniem oordeel: dit is de winnaar van 2010.' Maar toch ook nog een dringende aanbeveling: 'Hengelo, pas op! Want tijdens ons bezoek hier hebben we een afspraak gemaakt dat u als stad zich zult inzetten om ook het buitengebied rond deze prachtige school de zorg en aandacht te geven die het verdient. En u heeft samen met de rijksbouwmeester afgesproken dat het goed gaat komen met dat buitengebied. Nu ik hier rondkijk kan ik helaas alleen maar zeggen: 'Hengelo, waar blijf je?'

Na dit intrigerende inkijkje in de werkwijze van een jury met gerenommeerde leden en een voorzitter met statuur, kon directeur *Anneke Kuipers* haar verhaal doen. Uiteraard aandacht voor de samenwerking met *Ronald Olthof* van het Hengelose Leijh Kappelhoff Seckel van den Dobbelsesten architecten (kortweg LKSVD architecten).

De belangstelling voor deze avond was groot. De aula van de school biedt slechts ruimte aan 90 bezoekers, dus velen moesten teleurgesteld worden. Na afloop konden de aanwezigen van de gelegenheid gebruik maken een rondleiding door de school te krijgen van Anneke Kuipers of Ronald Olthof.

De Top van Bisschoff - expositie 31 maart t/m 6 mei gemeentehuis Hengelo

Architectuur en hergebruik' was in 2010 het jaarthema van de Bond Nederlandse Architecten (BNA). Dit was de basis voor de organisatie van de prijsvraag. Zowel BNA Kring Twente als Architectuurcentrum Twente zagen hierin de kans aandacht te schenken aan hergebruik van de waardevolle wederopbouwarchitectuur in Overijssel. Met het organiseren van een ontwerprijstvraag voor zowel professionals als kinderen werd een breed publiek betrokken bij het thema.

De opgave omvatte het ontwerpen van woningen bovenop een bestaand gebouw aan het Hengelose marktplein, genaamd: 'het Bisschoff', ontworpen door wederopbouwarchitect H.T. Zwiers. Er bleek veel belangstelling voor dit actuele thema te bestaan: 105 inzendingen van architecten uit het hele land. Ook de leerlingen uit de groepen 6 en 7 van drie Hengelose basisscholen waren zeer enthousiast. Met hun maquettes streden zij in teams van twee om de prijzen. En de hoofdprijs was niet kinderachtig: een iPod! Alle ontwerpen, zowel van de kinderen als van de professionals, werden door de jury beoordeeld.

Die jury bestond uit: rijksbouwmeester *Frits van Dongen*, juryvoorzitter en partner bij De Architecten Cie, *Uda Visser*, architect/directeur bij SeARCH bv, *Dirk Baalman*, directeur en architectuurhistoricus van Het Oversticht, *Peter Pinkhaar*, directeur van woningcorporatie Welbions uit Hengelo en *Wim*

Oosterhuis van de afdeling Stedenbouw gemeente Hengelo.

Winnaars maquettewedstrijd voor basisscholen

Bruun Timmers en *Juliëtte Hobbelink* waren de gelukkige winnaars. Drie scholen deden mee: de Willemschool, de Kardinaal Alfrink school en De Wingerd. Bij elkaar zorgden 54 leerlingen in koppels van twee voor 27 maquettes, geëxposeerd in het gemeentehuis van Hengelo tesamen met de inzendingen van de architecten.

Uitslag maquette wedstrijd

1e prijs: *Bruun+Julliette* - Willemschool
2e prijs: *Tekincaan+Sanne* - Kard. Alfrinkschool
3e prijs: *Cherise+Fleur* - De Wingerd
Eervolle vermelding: *Janne+Milou* - Willemsch.

Winnaars ontwerprijstvraag voor architecten

Uit de inzendingen van de architecten heeft het publiek een stem uitgebracht op hun favoriete ontwerp. De wedstrijd leverde 109 inzendingen op, waaruit door de jury 5 plannen werden genomineerd. De prijswinnaars ontvingen 2.500 euro (1e prijs) en 1.000 euro (2e prijs).

De eerste prijswinnaars:

- *Stephan Verkuijlen, Judith Wilke* (Londen) met het plan Bovenwoning

De tweede prijswinnaars:

- *Rob Hootsmans, Casper Le Fèvre, Monique Smit, Donna van Milligen Bielke, Eric van Noord, Francisco Tebar Zafrilla, Jolein Haeck, Jonathan Hibma* en *Araceli Cuenca Gomez* (Amsterdam), met het ontwerp Kassen van woningen

De overige genomineerden:

- *Tanno Olde Riekerink, Harald Kor* (De Lutte) met 'Topic'
- *Lars Zwart, Freek Laarhoven* (Utrecht) met 'Coulissen'
- *Michiel Blokker, Michael Sontrop* (Bunschoten Spakenburg) met 'Binnenkomen op de top'

Hengelo, Markt
**De Top van
 Bisschoff**

**De Top van Bisschoff - publieksdebat
 21 april 2011
 Gemeentehuis Hengelo**

**Een debat over het gebruik van
 leegstaande ruimten boven winkels in
 de stad.**

Eervolle vermeldingen waren er voor:

- *Ronald Olthof* (Hengelo) met het plan Over de Top I
- *Jeroen Steenvoorden* en *Jeroen Spee* (Amsterdam) met Terug naar de Brink

Het project is mogelijk gemaakt door bijdragen van de provincie Overijssel, gemeente Hengelo, Woningcorporatie Welbions en het Stimuleringsfonds voor Architectuur.

**De Top van Bisschoff - expertmeeting
 15 april 2011
 gemeentehuis Hengelo**

**Hengelo is een wederopbouwgebied
 met kwaliteit**

Van Twente, en zeker ook van Hengelo, was al lang bekend dat er veel wederopbouw-architectuur van hoge kwaliteit is. Ook het Rijk heeft dat nu erkend. Dat was het nieuws dat *Anita Blom* van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed kon brengen tijdens de expertmeeting 'Een nieuw leven voor wederopbouwarchitectuur'.

Leon van Meijel, de uit Nijmegen afkomstige adviseur cultuurhistorie, besprak een aantal actuele voorbeelden uit sectoren waarin de problematiek veel voorkomt: kerken, scholen en woningen. Voor het hergebruik van de grote woningvoorraad afkomstig uit de wederopbouwperiode is het volgens Van Meijel van belang dat het handschrift van de wijk gezocht wordt om met die kenmerken het ontwerpplan te maken.

Anita Blom is specialist 'Naoorlogs bouwen' bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed

in Amersfoort. In die functie heeft zij in het project Wederopbouw gedurende de jaren 2001-2008 het naoorlogs erfgoed verkend en verrichtte zij onderzoek in Hengelo.

Endry van Velzen, directeur/architect bij De Nijl Architecten uit Rotterdam, gaf zijn inleiding de titel 'Verandering en continuïteit'. 'Bij het beoordelen van de wederopbouw kwaliteiten moet je niet alleen uitgaan van de architectuur maar ook van de omgeving en de schaal van het ensemble. Zorg dat het nieuwe het bestaande versterkt.'

Frits van Dongen, directeur/architect van de ArchitectenCie. uit Amsterdam en de juryvoorzitter die de inzendingen beoordeelde, sluit de reeks inleidingen af. Van Dongen vertelde over de indrukwekkende kwaliteit en de kwantiteit van de inzendingen en maakte vervolgens de winnaar van de publieksprijs bekend: het plan 'Licht' van het ontwerpteam Gerrie Bekhuis en Seppo Tusa (Espoo Finland).

Aansluitend werd onder leiding van moderator *Hans de Gruil*, voorzitter monumentencommissie van Hengelo en plaatsvervangend voorzitter welstand- en monumentencommissie Drents Plateau, het debat gestart. De Gruil startte met de stelling: 'Het maakt niet uit hoe erg de ingreep is'. Verder: 'Is in het licht van cultuurhistorie het gebouw of juist de omgeving van invloed?' Tot slot vraagt De Gruil naar de grootste kansen en de grootste bedreigingen.

De bijeenkomst werd mede mogelijk gemaakt door bijdragen van Provincie Overijssel, Gemeente Hengelo, Stimuleringsfonds voor Architectuur, woningcorporatie Welbions uit Hengelo en KEI (Kenniscentrum Stedelijke Vernieuwing).

In vrijwel iedere stad in Nederland bestaat het winkelgebied uit een aaneenschakeling van winkels, die vaak achter hippe en opgepompte puien schuil gaan. Daarboven meestal een uitdrukingsloze gevel met ramen als zwarte gaten: lege verdiepingen, hooguit in gebruik als opslagplaats. Als gevolg daarvan na sluitingstijd een uitgestorven stad: stil, onveilig en onaantrekkelijk.

Om van die sociaal en maatschappelijk ongewenste situatie verlost te worden, hebben velen zich al het hoofd gebroken: lokale overheden, woningcorporaties en goedwillende particulieren. Focus ligt dan meestal op een effectieve, niet te dure en veilige ontsluiting van de woningen. Soms kwamen er inventieve oplossingen, vaak ook mislukkingen.

Het debat vindt plaats in Hengelo, een typisch voorbeeld van een winkelstad waar deze problematiek actueel is. Vier inleiders zijn uitgenodigd om te vertellen over de stand van zaken in Nederland en over goede en minder goede voorbeelden van wonen boven winkels. De sprekers zijn:

- *Toon van der Pas*, directeur Wonen boven Winkels Den Haag, over de stand van zaken in Nederland
 - *Batian Nieuwerth*, Wonen Boven Winkels Deventer, geeft voorbeelden uit Deventer
 - *Casper Vos*, architect en directeur van Yanovshtchinsky architecten Den Haag, gaat in op nieuwbouwwontwikkelingen met voorbeelden van de Marienburg uit Nijmegen
 - *Rob Olde Kalter* van wooncorporatie Domijn vertelt over zijn ervaring in Enschede.
- Het publieksdebat wordt geleid door *Evert Jan Krouwel*, adviseur ruimtelijke kwaliteit en procesmanagement.

Nederland Wordt Anders
8 april t/m vrijdag 6 mei
Stadskantoor Enschede

'Nederland Wordt Anders' is een expositie waar negen ontwerpideeën tentoongesteld werden, ontwikkeld in dertien Onderzoekslabs, die op initiatief van het Atelier Rijksbouwmeester onder leiding van Liesbeth van der Pol werden georganiseerd. De dertien Onderzoekslabs hadden ieder een eigen thema. De ideeën die daar werden ontwikkeld, bruisen van energie en honger om het anders te doen.

De thema's die getoond zijn:

- Herontwikkeling Jaarbeurs Utrecht
- Placemakers, co-creatie met jongeren, bewoners en gebruikers
- Krachtig stedelijk openbaar groen
- Homemade, collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO)
- Tussentijd, tijdelijk gebruik van leegstaande gebouwen en plekken
- Herontwikkeling Almere Haven
- Herontwikkeling Bloemkoolwijken
- Topdorpen, krimp in de noordelijke provincies
- Gezond verstand, een nieuwe standaard voor scholenbouw

Op donderdag 28 april werden de ontwerpen door de ontwerpteams toegelicht in de kantine van het Stadskantoor.

Jonge ontwerpers presenteren zich
26 mei 2011
De Woonplaats Enschede

Voor het vijfde achtereenvolgende jaar krijgen jonge ontwerpers de kans zich te presenteren.

De Woonplaats (inleiding)

Inleider *Andy Pasman* vertelt dat de Woonplaats, een innovatieve en vooruitstrevende wooncorporatie, in 2004 op zoek was naar een nieuw kantoor op een goed bereikbare locatie, waar alle medewerkers van de twee oude locaties gehuisvest konden worden. De thema's die de Woonplaats meegaf aan RAU architecten voor het ontwerp waren: duurzaamheid, transparantie en ontmoeten & bewegen.

Het plezier van het maken

Architect *Sander ter Harmsel* vertelt over het plezier van het maken, dat bij hem al begon toen hij als klein kind zandkastelen bouwde. Waar overigens ook het minder plezierige al duidelijk werd: het moment dat een vloedgolf zijn zo mooi gebouwde kasteel in één klap wegspoelde. Sander haalt zijn plezier niet alleen uit wat voor hem het spannendste moment is, het realiseren van het ontwerp, maar hij haalt het ook uit het tekenen en het onderzoeken van de vraag achter de vraag van de opdrachtgever.

Een complete woning voor 5000 euro

Lasse Licht, industrieel ontwerper, presenteert zijn afstudeeropdracht DIFFERHS. De voluit geschreven naam is: Dutch

Innovative Fast Flexible Emergency Relief Housing Solutions. De vraag is simpel: stel dat een groot deel van Nederland door klimaatverandering overstroomt, hoe huisvest je al die 300.000 mensen die het hogerop zoeken in Twente. Conclusie: door goedkope woningen. Lasse heeft een woning van 5000 euro bedacht, inclusief meubilair, waar zes personen in kunnen wonen.

Het ontwerpen van openbare ruimte

Leontien Wiehink, landschapontwerper bij VHP in Rotterdam, toont een serie ontwerpen van openbare ruimtes. Het meest opvallende ontwerp is het kunstproject in de openbare ruimte in Almelo. Leontien zette de Koornmarkt tijdelijk 'onder water' door middel van spiegelingenarchitectuur. Naast het ontwerpen van openbare ruimte volgt Leontien een opleiding voor goudsmid. Architectuur en landschap neemt zij vaak als uitgangspunt.

Skateboarden en muziek, passies vastgelegd op beeld

Fotograaf en grafisch ontwerper *Tjeerd Derkink* laat fotografie zien waarin hij zijn passie vindt: skateboarders. Boarders zijn net als ontwerpers creatievelingen: ze nemen de omgeving in zich op en reageren hierop met hun board. In het vastleggen staan bij Tjeerd zowel boarders als landschap centraal. Het landschap deelt de foto op in statische vlakken met daarin de boarder als dynamisch element. Daarnaast is muziekfotografie (rockbands) een favoriet thema.

Analytisch en onderzoekend

Nilgün Kinsiz is als architect altijd analytisch en onderzoekend bezig, met name ook door zich zo goed mogelijk in de doelgroep te verdiepen. Zo heeft ze voor het ontwerp van een psychiatrische kliniek een dag meegelopen en zich laten opsluiten in een separeerkamer. Dit leidde tot het ontwerp van een meubelstuk dat op meerdere manieren gebruikt kan worden: om in te zitten, te hangen of te liggen.

Ontwerpen zonder vorm

Jaap Fris is iemand die ontwerpt zonder

vorm. Hij is geen ontwerper die iets heeft met plaatjes en architectuur, maar hij is creatief strateeg bij bureau Blink. Hij legt uit waarom hij hier tussen de ontwerpers staat. Hij is namelijk ontwerper van merken. Hij bouwt merken.

Inspiratie uit het dagelijks leven

Michel Holper, industrieel ontwerper bij Indes, vertelt niet zozeer over de producten die hij maakt, maar meer over zijn visie en waar hij zijn inspiratie vandaan haalt. Inspiratie haalt hij bijvoorbeeld uit de nieuwe oplossingen die mensen in het dagelijks leven bedenken uit een bestaand product. Hij laat verrassende voorbeelden zien, zoals een houten stok in het midden van een kinderfiets die de ouder kan vastgrijpen als het kind dreigt te vallen of af te wijken.

BALANS expositie

10 juni - 22 juli

Bibliotheek Almelo

'BALANS, dimensies van duurzaamheid' is de titel van de reizende tentoonstelling van het Amsterdamse bureau TANGRAM, architectuur en stedelijk landschap. TANGRAM hanteert in het werk als belangrijkste ontwerp-thema: duurzame kwalitatieve ruimte maken met en door verdichting. Duurzame concepten komen voort uit een samenhang tussen gebouw en (openbare) ruimte.

Duurzaamheid is een begrip dat te pas en te onpas wordt gebruikt. Het begrip is niet eenduidig. Het wordt misbruikt: duurzaamheid lijkt bijna een loos begrip te worden, een hype om legitimiteit van een product te genereren;

duurzaamheid is niet per definitie groen of natuur, betekent niet energiezuinig of CO2 neutraal. Duurzaamheid wordt verkeerd gemeten: het meest energiezuinige CO2-neutrale gebouw kan zeer slecht scoren op de duurzaamheidsladder indien het staat op de verkeerde plek.

De ruimtelijke component, die binnen huidige meetmethoden ontbreekt, bepaalt uiteindelijk de echte duurzame waarde van gebouwen en de gebouwde omgeving. TANGRAM onderzoekt en toont in BALANS oude en nieuwe dimensies van duurzaamheid.

BALANS - Stadsdebat 30 juni

Na de inleiding door *Bart Mispelblom Beyer* neemt *Huub Isendoorn* het over. Isendoorn, oud wethouder ruimtelijke ordening en nu raadslid (D66), stelt als moderator van de debatbijeenkomst het panel voor dat de discussie zal inzetten.

De discussie concentreert zich aanvankelijk op de dichtheid van bouwen in de stad. Maar ook op het bouwen van gebouwen op de juiste plek in die stad. Volgens *Mart IJspeerd* is dit een speerpunt van beleid voor de binnenstadsontwikkeling.

Gerard Schröder stelt voor om nu de monumenten voor later te bouwen en duurzame en gerecyclede materialen en duurzame fossiele brandstoffen te gebruiken.

Mooi gezegd, meent *John Breen*, maar je kunt niet op voorhand weten of dat wat je bouwt later als monument gekwalificeerd zal worden. Zijn advies is: kijk eerst wat je hebt en laat de vraag (uit de markt) sturend zijn. Dat laatste is een uitgangspunt dat voortkomt uit de huidige crisis.

Peter van der Hout: 'Om de stad aantrekkelijker te maken (dat is dus vraaggericht) zorgen wij als corporatie dat we breed kijken, we bieden prettige voorzieningen voor een prettige prijs. Heb het lef om veel te investeren in een goeie omgeving en wees daarbij tevens hoeder van het cultureel erfgoed.'

Voor *John Breen* is uitgaan van wat je hebt belangrijk: 'Kijk naar wat er al is en borduur daar op verder, handhaaf goeie structuren, het

hoeven niet allemaal monumenten te zijn.'

Frances Prins oppert dat het voor draagvlak voor duurzaamheid goed is om projecten in co-creatie met de bewoners en gebruikers te ontwikkelen.

Samenvattend levert het Stadsdebat Almelo op:

- Laat het motto van bouwen in de stad zijn: Bouw op de goeie plek!
- De bouw van Waterrijk is niet te stoppen.
- Kijk bij ontwikkelingen over eigen gemeentegrenzen heen.
- Haal in je ambitie om aan de wensen van bewoners tegemoet te komen niet externe woonmilieus de stad in maar laat ze blijven waar ze horen.

Stapel een toren voor Twente

26 september

paviljoen 'Abondantus Gigantus'
Stationsplein Enschede

Op het Stationsplein in Enschede staat het paviljoen 'Abondantus Gigantus', ontworpen door kunstenaar *Filip Jonker* en architect *Michiel de Wit*. Deze kerk van gestapelde, gekleurde betonblokken als Legostenen staat daar ter gelegenheid van het festival Grenswerk dat in 2011 het thema heeft: 'De aarde is groot, de wereld klein'.

Bovenin de vuurtoren, de watertoren, of de kerktoren. Wie wil er niet wonen in dat hoog gelegen penthouse of in die loft met uitzicht over stad en land. Het thema is van alle tijden. Voor één keer weer fantaseren als een kind en bouwen met Lego. Architectuurcentrum Twente daagt iedereen uit. Legostenen zijn er in overvloed.

Na een spannend verhaal van architect *Jan Stegink* over de toren als landmark, als uitzichtpunt, als baken in het landschap; met statusverhogende voorbeelden van almaar hoger reikende mondiale voorbeelden, zullen de aanwezige architecten en ontwerpers zorgen voor inspiratie en adviezen.

Virtuele blokkentoren bouwen in Layar Roombeek
28 september, Legokerk stationsplein Enschede

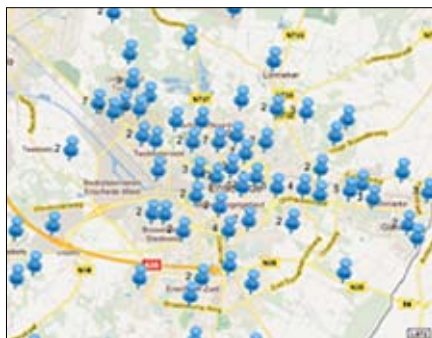
De virtuele blokkentoren markeert het uitbrengen van de tweede editie van Layar Roombeek, die gebruikers leidt langs bijzondere verhalen en plekken. Naast de audioverhalen zijn nu ook films toegevoegd bij de thema's architectuur en vuurwerkcramp. Daarnaast geeft het museum een sneak preview door acht kunstwerken uit haar collectie virtueel aan de blinde buitenmuur te hangen.

Kunstenaar *Sander Veenhof* (1973) studeerde bedrijfsinformatica aan de VU en instabiele media aan de Rietveld Academie. Hij onderzoekt nieuwe modellen voor interactie en communicatie en maakt daarbij veelvuldig gebruik van Augmented Reality.

Layar Roombeek is gratis. Open op je smartphone <http://layar.it/isgEgN>. Wanneer de smartphone in Roombeek op de omgeving wordt gericht, verschijnen opvallende pictogrammen.

Layar Roombeek is door stichting Droombeek geproduceerd in samenwerking met Architectuurcentrum Twente, Rijksmuseum Twenthe en Enschede Promotie.

Architectuurgids Enschede
29 september,
paviljoen 'Abondantus Gigantus',
Stationsplein Enschede

Digitale database van architectonische objecten

Op donderdag 29 september presenteren Raadsleden *Faruk Ucar* en *Gerrit Dijkhuizen* de tweede serie van 100 objecten in de digitale architectuurgids Enschede: www.architectuurgidsenschede.nl. Architectuurgids Enschede is een grote digitale database met een breed scala aan objecten. Variërend van Rijks- en gemeentelijke monumenten, bijzondere architectonische gebouwen waaronder representanten van bepaalde stromingen of werk van bepaalde coryfeeën, maar ook landgoederen, parken en stedenbouwkundige beschrijvingen.

Op verschillende manieren kan er op de website worden gezocht naar objecten: geografisch (via Google Maps), op thema (architectuur, stedenbouw, landschap, monumenten) en op naam. Sinds april 2010 is de Architectuurgids Enschede met 100 objecten online. Nu komt daar dus een tweede serie van 100 objecten bij.

De architectuurgids is een dynamisch bestand dat in de komende jaren verder wordt uitgebreid met nieuwe objecten. Inmiddels wordt er gewerkt aan de derde serie van 100 objecten. Nieuwsgierig naar de Architectuurgids van Enschede? Bekijk dan op de website www.architectuurgidsenschede.nl alvast de objecten.

Discover the future of the campus!
27 oktober
Universiteit Twente

On the occasion of the Golden Jubilee of the University of Twente (UT) the conference 'Discover the future of the campus!' was organized on October 27, 2011. 'The campus of University Twente is the only real campus in The Netherlands', Kees van Ast (executive member of the university board) states in his opening speech. During the guided tour into the campus the participants (almost 80) could experience by themselves how students and staff live and work together on this beautiful old country estate Drienerlo. How did the campus come into existence? What philosophy lies behind it? And what role does landscaping play? These questions played a key-role during the lectures which were spread over several locations on the campus (in the buildings Spiegel, Vrijhof, Waaier, Horst). Since 2005, the campus is merged with the Business and Science Park (B&S Park) into Kennispark Twente. The discussions, moderated by Tracy Metz, were focused on the future of the UT campus. What is the influence of the B&S Park on the UT campus? And what is the relation between university and Enschede.

Gezien het internationale karakter van de activiteit is het verslag in het Engels.

De Enschedese binnenstad
Stadsgravenstraat
André Beumers

De Enschedese binnenstad 2.1
10 november, De Blauwe Kater
Oude Markt Enschede

De binnenstad van Enschede staat onder druk. Plannen voor herontwikkeling, verdichting en vernieuwing lopen door de economische crisis vertragingen op, middenstanders trekken weg en leegstand gaat steeds vaker voorkomen. Juist in deze tijd is het ontwikkelen van nieuwe, inspirerende initiatieven daarom van levensbelang voor een vitaal stadscentrum. De publicaties van André Beumers zijn voor Architectuurcentrum Twente aanleiding om aandacht te vragen voor de ontwikkelingen in de binnenstad.

Mirjam Berning geeft aan dat de gemeente een aantal speerpunten heeft :

- vergroten van de binnenstadsvloer,
- afronden binnenstad aan de zuidzijde in relatie tot de nieuwbouw van het Medisch Spectrum Twente,
- ontwikkelen van de spoorzone,
- upgraden van de verbinding tussen binnenstad en Roombeek (cultuurmijl), en tegelijkertijd
- investeren in de kwaliteit van de gehele binnenstad.

De gemeente heeft Motivaction een onderzoek laten uitvoeren naar de diverse te onderscheiden functies, leefstijlen en doelgroepen in de binnenstad. Motivaction heeft een zestal typologieën in fysieke ruimte gedefinieerd. Algemene aanbeveling: zet in op het investeren in kleine straatjes.

Hans Schröder, senior ontwerper bij de gemeente, licht aan de hand van de interactieve kaart van de binnenstad van

de gemeente Enschede het stedenbouwkundig plan toe. Een drietal pleinen vormen de 'spillen' van de binnenstad (zuidzijde: Van Heekplein, centraal: Oude Markt en noordzijde: het nieuwe Stationsplein samen met het Wilminkplein). De interactieve kaart is te vinden op www.actieprogramma-binnenstad-enschede.com.

Architect *André Beumers* uit Enschede, laat aan de hand van een tweetal inspiratieboekjes zien dat vaak met eenvoudige middelen grote verbeteringen zijn te bereiken, soms ook op tijdelijke basis. Daarbij is de toevoeging van 'groen' een aandachtspunt.

Joost Kleine Snuverink is projectmanager van de particuliere ontwikkelaar van het project Zuidwal. Doel hiervan is Walstraat en Zuiderhagen te verbinden met een 'knuffelstraatje', dat is ontstaan na het slopen van de aanwezige bebouwing. *Hans Kamphuis*, projectmanager bij Ons Huis en *Hans Schröder* lichten vervolgens de plannen rondom het Schouwburgterrein toe. Tenslotte vertelt *Harry Lindeman*, ondernemer en voorzitter van de Stadsgravenhoreca over de toekomstplannen van deze straat. Belanghebbenden hebben goed in de gaten dat gezamenlijk optrekken meerwaarde heeft. In de levendige discussie komen nog vele onderwerpen aan de orde. De oproep om vanuit historisch perspectief de vorm en functie van diverse panden te benaderen vindt daarbij bij de aanwezigen een willig oor. Tenslotte bedanken Diele Biemold en Peter van Roosmalen, ondersteund door een fraai architectuurboek, de inleiders van vanavond. De accommodatie was met ca. 120 bezoekers volledig bezet.

Film en Architectuur
John Lautner in beeld
27 november, Concordia
Oude Markt Enschede

In deze filmcyclus worden de relaties tussen architectuur en film nader onderzocht en uiteengezet. Deze keer worden twee bijzondere documentaires over John Lautner getoond: **The Spirit in Architecture** (1991) van Bette Jane Cohen en **Infinite Space** (2008) van Murray Grigor.

De architect John Lautner staat bekend om zijn indrukwekkende architectuur. Zijn dramatische en fotogenieke ruimtes zijn veelvuldig gebruikt als filmdecor, van James Bond tot the Big Lebowski en recentelijk in *A Single Man*. In een middagprogramma worden twee bijzondere documentaires over Lautner getoond: 'The Spirit in Architecture' (1991) van Bette Jane Cohen en 'Infinite Space' (2008) van Murray Grigor. Hoewel er deels dezelfde werken getoond worden zijn er opvallende verschillen in de beide hommages aan Lautner.

De films worden ingeleid door *Bette Jane Cohen* (regisseur van *The Spirit in Architecture*) en de Amsterdamse architect *Jan-Richard Kikkert*. Kikkert is onder andere lid van de Raad van Advies van de John Lautner Foundation. Hij bezocht in 2005 het Sheats-Goldstein huis en was dermate onder de indruk dat hij, na aanmoediging van Artez Academie van Bouwkunst directeur Ko Jacobs, besloot de resterende 99 werken traceren en te bezoeken. Afgelopen zomer sprak hij op uitnodiging van de Northern Michigan University in Lautner's geboorteplaats Marquette waarmee de cirkel rond was.

Geslaagd Ontwerp #13
5 november t/m 4 december
Marktstraat 10 Enschede

Voor de 13e achtereenvolgende keer organiseerde Architectuurcentrum Twente de tentoonstelling Geslaagd Ontwerp. Ze toont eindexamenwerk van talentvolle ontwerpers, die een ontwerpopleiding in de oostelijke regio's hebben afgerond en/of waarvan de ontwerper of het ontwerp zelf een binding heeft met Twente.

Het geëxposeerde eindexamenwerk bestaat uit de volgende disciplines: architectuur, industrieel- en interieurontwerp, product design en fotografie.

De opening van de tentoonstelling werd verricht door *Ina Bode*, coördinator crossmediadesign ArtEZ. De diskjockeys *Richard Bussink* en *Ron van den Boom* gaven acte de présence.

De deelnemers:

Arnhem ArtEZ Product Design

Connie Vissers, Wendy Wassink
Rick Tegelaar, Andreas Pijlman
Anne-Marie Geurink, Frank Kolkman
Roderick Pieters, Vincent Bos

Enschede ArtEZ AKI

Ivo Bakker, Hans Runge
Joschua Hohenbrink (D)

Enschede Saxion

Industrieel Product Ontwerpen

Laurie van Koppen

Enschede Universiteit Twente

Industrial Design

Christiaan Versteegh

Deventer Saxion

Jan des Bouvrie Academie

Ilse Pierik

Arnhem ArtEZ Academie van bouwkunst

Ward van der Reijden, Tim Versteegh
Gerrit Jan Samom

Groningen Academie van Bouwkunst

Andrike Dollen

5 november t/m 4 december, Marktstraat 10, Enschede

Geslaagd Ontwerp

in de tijdelijke expositieruimte
aan de Marktstraat in Enschede

winnend ontwerp

Sander ter Harmsel
4D Architecten, Enter

Archie 2011 de mooiste aanbouw van Twente prijsuitreiking 15 december Metropool Hengelo

De publieksprijs Archie 2011 is voor de zevende keer georganiseerd en had dit jaar het thema 'aanbouwen'. Eerdere thema's waren utiliteitsgebouwen, woongebouwen, winkelinterieurs, kerkgebouwen, tuinen en overheidsgebouwen.

De prijsuitreiking stond in het teken van de WABO (Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht). Deze wet maakt het nu mogelijk om aan te bouwen zonder bemoeienis van de overheid te kunnen bouwen.

Hans Niemeijer (dienst Bouw- en Woningtoezicht Enschede) opende de bijeenkomst met een toelichting op de in 2010 ingevoerde WABO, een selectie uit allerlei andere wetten waarmee nu in één keer een vergunning kan worden aangevraagd waar er voorheen 25 verschillende waren. 'De WABO is nog niet helemaal ideaal, en daarom is er dan ook een vergunningsmanagement ingesteld', aldus Hans Niemeijer.

Architect *Jan Stuyt* uit Borculo heeft al enige tijd ervaring met de WABO. De integratie van meerdere wetten en regels en de digitalisering zijn voor Stuyt belangrijke voordelen. De 1-loketgedachte lijkt klantvriendelijk maar is volgens Stuyt een illusie als je met een ambtenaar wilt overleggen over een specifieke technische kwestie.

Na de serieuze behandeling van de WABO door de ambtenaar en de architect, volgde verrassend genoeg een aanstekelijke bijdrage van *Dirk Baalman*, directeur van Het Oversticht, de provinciale instantie die onder meer waakt voor de welstand.

De definities zoals die door juristen in de wet zijn vastgelegd kunnen heel gemakkelijk zijn,' aldus Baalman. 'De WABO is leuk om te lezen, maar ik werd er niet blij van,' sloot Baalman zijn eerste bijdrage aan de avond af.

De publieksprijs Archie 2011 ging naar een ontwerp van 4D Architecten uit Enter: de aangebouwde praktijkruimte aan de Koninginneweg in Rijssen. Er waren 65 inzendingen, waarvan 21 genomineerd door een vakjury. Ze werden alle 21 vermeld in de Twentsche Courant Tubantia en waren op zeven publiektoegankelijke locaties in Twente te zien. Er kon worden gestemd via de website van het architectuurcentrum.

Na de toelichting van Dirk Baalman, directeur Welstand, volgde de bekendmaking door *Marjan Weekhout*, voorzitter van Architectuurcentrum Twente.

Winnaar Archie 2011

Koninginneweg 26 in Rijssen.
Ontwerp/architect: 4D Architecten, Enter.
Bouwjaar: 2008.
Functie: praktijkruimte.

De volledige uitslag, met aantal stemmen:

- 232 Koninginneweg 26, Rijssen
- 219 Prins Bernhardlaan 22, Borne
- 174 Joncheerelaan 124, Nijverdal
- 125 Stokkumerweg 9, Markelo
- 121 Mulderstraat 6, St. Isidorushoeve
- 104 Torendijk 13, Delden
- 076 Pitruslaan 22, Enschede
- 074 Lansinkweg 21, Hengelo
- 055 Mr Racerstraat 11, Delden
- 051 Slotsweg 4, Hengevelde
- 049 Robert Stolzstraat 188, Hengelo
- 037 Knalhutweg 11, Enschede
- 034 Rijssenseveld 7, Rijssen
- 026 Vriezenvenneweg 14, Almelo
- 024 Lansinkstraat 51, Haaksbergen
- 023 Oude Benteloseweg 22, Delden
- 015 Witmoesdijk 21, Rijssen
- 010 Warnsinklanden 25, Enschede
- 003 Bergweg 172, Lonneker
- 002 Pathmossingel 90/92 Enschede
- 001 Singravenlaan 12, Enschede

Subsidiënten en sponsors

In 2011 mocht het Architectuurcentrum Twente bijdragen ontvangen van:

Subsidiënten

- Gemeente Almelo
- Gemeente Enschede
- Gemeente Hengelo
- Provincie Overijssel
- Kamer van Koophandel Oost Nederland
- Stimuleringsfonds voor Architectuur
- VSB-fonds
- Prins Bernhard cultuurfonds

Sponsors

- Alexander Gathier Architectuur Studio
 - Architectenbureau Harry Kamphuis
 - Architectenbureau John Velthuis
 - Architectenbureau Mars
 - BCT Architecten, Ingenieurs en Adviseurs
 - Bruins & Koopman Architecten
 - De Witte - Van der Heijden Architecten
 - Groothuis + Postma Architecten
 - IAA Architecten
 - iDX Architecten
 - Jorissen Simonetti Architecten
 - LKSvdD Architecten
 - MAS Architectuur
 - Project-DWG Architectuur
 - SchipperDouwesArchitectuur
 - Te Kieft Architecten
 - TenDam|De Leeuw Architecten
 - Van der Jeugd Architecten
-
- Almelose Woningstichting Beter Wonen
 - Christelijke Woningbouwvereniging De Goede Woning
 - Woningcorporatie Domijn
 - RK Woningstichting Ons Huis
 - SJHT
 - Welbions
 - Woningstichting Hellendoorn
 - Woningcorporatie Mijande
 - Woningstichting Sint Joseph
 - De Woonplaats
-
- Ten Hag Bedrijfsmakelaars
 - Dura Vermeer Groep
 - Koopmans Bouw
 - Nijhuis Bouw
 - Raab Karcher Eshuis
 - Rabobank Enschede Haaksbergen
 - USHI Kenniscentrum Bouwen
-
- Particuliere donaties

Het Architectuurcentrum Twente is door de Belastingdienst erkend als een algemeen nut beogende instelling. Schenkingen en erfenissen aan het Architectuurcentrum Twente zijn onbelast. Giften aan algemeen nut beogende instellingen zijn soms, al dan gedeeltelijk, aftrekbaar voor de inkomstenbelasting. Voor giften in de vorm van een lijfrente is bemiddeling door een notaris vereist.

2012 vooruitblik

De doelstelling van het Architectuurcentrum Twente luidt als volgt: 'Het bevorderen van de belangstelling voor architectuur, stedenbouw, tuin- en landschapsarchitectuur en vormgeving in de regio Twente.'

Het bestuur, de uitvoerende organisatie en de programmaraad van het Architectuurcentrum Twente hebben vastgesteld dat deze doelstelling in 2012 onverkort actueel is. Vanuit de wetenschap dat de maatschappelijke omgeving, gedreven door diverse factoren, aan grote wijzigingen onderhevig is en dat deze veranderingen het speelveld, waarin het Architectuurcentrum Twente actief is, volop raken, heeft het Architectuurcentrum Twente medio 2011 een zogenaamde 'kantelcommissie' ingesteld, die de opdracht heeft om de positionering en werkwijze van het Architectuurcentrum aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden. Deze kantelcommissie zal zijn werkzaamheden voor het einde van 2012 afronden.

Economie

De regio Twente, thuisbasis van Architectuurcentrum Twente, is in het bijzonder getroffen door de diepe en inmiddels langdurige economische crisis. Vele arbeidsplaatsen zijn inmiddels vervallen en diverse projecten werden en worden uitgesteld (soms afgesteld) vanwege economische motieven.

Het Architectuurcentrum Twente onderkent in een dergelijke markt de bedreigingen van 'verschraling' van de kwaliteit van nieuwe toevoegingen aan de ruimtelijke omgeving, en het gevaar van het verdwijnen van relevante kennis en ervaring voor het op peil houden van die kwaliteit in de regio. Anderzijds ziet het Architectuurcentrum Twente kansen die zich voordoen om ook bij tijdelijke oplossingen kwaliteit een (prominente) rol te laten spelen. Onconventionele oplossingen nodigen uit tot creativiteit en kunnen - voorzien van de juiste randvoorwaarden - inspiratiebevorderend zijn.

Bereik

Van oudsher heeft het Architectuurcentrum Twente een stevige positie in de ontwerpende wereld in regio Twente. De programmaraad van het Architectuurcentrum, waarin belangeloos zo'n 25 ontwerpers samen werken om ieder jaar opnieuw een gevarieerd programma samen te stellen moge daarvan het bewijs zijn. Onder andere vanuit deze betrokkenheid is de bediening van het professionele publiek, dat varieert van architecten en stedenbouwkundigen tot landschapsarchitecten en grafische vormgevers, verzekerd.

Een ander deel van het professionele publiek wordt gevormd door beleidsmakers, medewerkers en bestuurders van gemeenten, corporaties en andere (institutionele) opdrachtgevers. Geconstateerd kan worden dat de relatie van het Architectuurcentrum Twente met name met de provincie Overijssel en de drie grote gemeenten in Twente (Almelo, Hengelo en Enschede) goed is. Met deze organisaties is frequent contact en worden regelmatig gezamenlijk projecten voorbereid en uitgevoerd. Met de elf overige gemeenten in de regio zijn de contacten meer incidenteel van aard en is ruimte voor verbetering van de samenwerking.

De banden met de corporaties, andere (institutionele) opdrachtgevers en beleggers alsmede uitvoerende en ontwikkelende bouwbedrijven in het werkgebied zijn wisselend van karakter. Bovenal zal uitbreiding van het publieksbereik voor de activiteiten van het Architectuurcentrum Twente in de richting van het (geïnteresseerde) lekenpubliek in (en na) 2012 veel aandacht krijgen. Zowel nieuwe als traditionele media zijn daarbij de voor de hand liggende in te zetten instrumenten. De website van het Architectuurcentrum Twente en de LinkedIn(discussion)Group, zijn speerpunten van de digitale presentatie van het Architectuurcentrum. De samenwerking met de regionale (schrijvende) pers, RTV-Oost en lokale radio en TV stations zal - waar mogelijk - actief worden versterkt.

Verbeteren van het bereik van een breed 'leken'publiek zal ook tot uiting komen in de programmering van het Architectuurcentrum, waarbij inspelen op actuele zaken meer op de voorgrond komt te staan en op de 'gastvrijheid' tijdens de door het Architectuurcentrum Twente georganiseerde activiteiten.

Samenwerking

Samenwerking is een sleutelwoord in het beleid van het Architectuurcentrum Twente in 2012 en verdere jaren. Werken aan de bewustwording van de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving in de regio kan niet anders dan in gezamenlijkheid met diverse partners tot de gewenste resultaten leiden.

In de eerste plaats is samenwerking met de ontwerpende wereld van belang. De programmaraad van het Architectuurcentrum speelt hierin een cruciale rol. Deze samenwerking zal ook kunnen verbeteren middels gestructureerd overleg met de BNA-kring Twente, waartoe het Architectuurcentrum initiatieven zal ontwikkelen. Daarnaast wil het Architectuurcentrum de banden verstevigen met alle gemeenten in de regio, zowel op het niveau van bestuurders als op het niveau van (beleidsbepalende) medewerkers.

Naar het zich laat aanzien zullen gemeenten de komende jaren middels de inzet van door de provincie (en mogelijk door derden) uit te geven 'vouchers' de (bewustwording van) kwaliteit van ruimtelijke omgeving agenderen.

Door de jaren heen is de provincie Overijssel een belangrijke partner. Steeds meer gaat de provincie over tot projectmatige ondersteuning van initiatieven ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit. Deze vaststelling bevestigt overigens dat de elders al getrokken conclusie dat de programmering van het Architectuurcentrum zowel qua inhoud als qua geografische spreiding voldoende gevarieerd en actueel moet zijn. Bovendien is de noodzaak van goede contacten met medewerkers en bestuurders van de provincie daarmee nog eens onderstreept.

Marjan Weekhout en Diele Biemold

Educatie

Educatie is bij uitstek een middel om de doelstelling van het Architectuurcentrum te realiseren. Tevens is educatie een uitstekend communicatiemiddel bij kennisuitwisseling en bij samenwerking met derden.

In 2011 is gestart met 'Archi-Idols 2', een programma dat zich richt op de bovenbouw van HAVO en VWO, waarbij in fase 1, via de reguliere CKV-lessen op school aandacht wordt besteed aan een ontwerpopdracht. De door een vakjury gekozen vijftien beste ontwerpen gaan door naar fase 2, (voorjaar 2012), waar deze leerlingen middels stages en begeleiding vanuit regionale architectenbureau's een vervolgoopdracht ontwerpen en uitwerken. De uiteindelijke winnaar wordt gekozen via zowel een publieks- als een vakjury. Het gehele programma wordt omgeven met de nodige publiciteit in de diverse regionale media.

Continuïteit en financiën

Het Architectuurcentrum Twente kent een breed draagvlak en een groot netwerk binnen het werkgebied van het Architectuurcentrum. De (belangeloze) inzet van de programmaraad van het Architectuurcentrum, waarin zo'n 25 ontwerpers op vrijwillige basis participeren, is een belangrijke pijler onder het werk en de continuïteit van het Architectuurcentrum. Desondanks dient geconcludeerd te worden dat de financiering van het Architectuurcentrum onder druk is komen te staan.

Gedreven door de alom merkbare bezuinigingen ten gevolge van de economische 'dip' (cq 'double-dip'), die de regio, en met name de ontwerp- en bouwbedrijfstad in de regio voluit (en inmiddels al gedurende drie jaren) treft, geven de drie grote Twentse gemeenten - de belangrijkste financiers van het Architectuurcentrum - aan een reductie op hun bijdragen te moeten overwegen.

Vanuit de provincie Overijssel blijft ondersteuning te verwachten op basis van projectsubsidies. De Overijsselse gemeenten kunnen vanuit de provincies gefinancierde 'vouchers' verzilveren voor bijdragen aan projecten die aan (ruime) criteria voldoen. Het Architectuurcentrum Twente is één van de geselecteerde instellingen die voor uitvoering van 'voucherprojecten' in aanmerking komt.

De ingestelde kantelingscommissie, bestaande uit leden van het bestuur en de programmaraad, zal in 2012 voorstellen ontwikkelen voor fundamentele wijzigingen in werkwijze en programmering van het Architectuurcentrum, die een toekomstbestendige financiering als uitgangspunt heeft. Teneinde de exploitatie in het overgangsjaar 2012 mogelijk te maken heeft het bestuur besloten een tekort op de lopende exploitatiebegroting te accepteren.

Werkplan en programma

De inhoud van de programmering wordt vastgesteld door de programmaraad en goedgekeurd door het bestuur. Het uitvoerende bureau wordt geleid door de coördinator, die de vaste aanspreekpartner en contactpersoon voor het Architectuurcentrum Twente is.

Onder leiding van de coördinator en met steun van werkgroepjes van programmaraadsleden is het bureau verantwoordelijk voor de uitvoering van de activiteiten en evenementen. Zonodig worden hiertoe freelance projectmedewerkers ingezet.

Op parttime/freelance basis zijn op het bureau de zakelijk leider (verantwoordelijk voor het financiële management en de contacten met het bestuur), de administratieve medewerker en de secretariael medewerkster (tevens verantwoordelijk voor de bibliotheek), actief.

Het programma in 2012 bestaat enerzijds uit bewezen programmering uit het verleden, anderzijds wordt ruimte gecreëerd voor nieuwe onderdelen, op voorstel van de programmaraad.

in 2012 gepland

- **Jonge ontwerpers presenteren zich # 6**
- **Geslaagd ontwerp #14**
- **Bijzondere en onbekende historische buitenplaatsen in Twente**
in het kader van het jaar van de historische buitenplaatsen
- **Debattenreeks** deze vraag is voor u...
In dit programmadeel worden raadsgriffiers van alle Twentse gemeenten uitgenodigd om onderwerpen over actuele ruimtelijke vraagstukken te agenderen voor een publiek debat. Dit voorjaar organiseert Architectuurcentrum Twente in opdracht van gemeente Enschede een tweetal debatten inzake actuele thema's:
 - Verdient Enschede meer bescherming? Over cultuurhistorisch waardevolle gebieden.
 - Stempel van textiel op stad en streek. Herdenking 150 jaar stadsbrand (1862).
- **Film en architectuur**
In 2012 gewijd aan het onderwerp 'de architectuur van de macht'.
- **Presentatie videofilm Van Couwelaar**
inzake het Hengelose werk van deze wederopbouwarchitect.
- **Netwerkstad 5**
Bart Brands van Karres en Brands Landschapsarchitecten (Hilversum), een veel-belovend ontwerper met een Twense achtergrond, wordt in de gelegenheid gesteld zijn visie, vanuit zijn discipline, op de ruimtelijke indeling en kwaliteit van Twente te geven.
- **Nieuwe generaties en de nieuwe stad**
Samen met de architectuurcentra Aorta (Utrecht), Podium (Haarlemmermeer) en Forum, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken (Utrecht), wordt in 2012 gewerkt aan een doorlooptje van de ontwikkelingen van Nederland tot 2040.
- **Oersprong Twente 2.0**
Als vervolg op 'Oersprong Twente' is het programma 'Twentelab' (de ontwikkeling van beeld- en identiteitsbepalende content van relevante plaatsen en gebeurtenissen in Twente) opgepakt. In 2012 zal een haalbaarheidsonderzoek worden uitgevoerd om het vervolg van 'Oersprong Twente' gezamenlijk met 'Twentelab' vorm en inhoud te geven.

colofon

redactie

Han Hannink
Peter van Roosmalen

vormgeving

deel 4 ontwerpers - jo molenaar

beeld

Erik Brinkhorst
Laurens Kuipers
Jo Molenaar
Ben Vulkers
e.a.

foto omslag voorzijde:

Nieuwbouw Siemens Hengelo
NL Architects, Amsterdam

foto omslag achterzijde:

Woonhuis Stokkumerweg Markelo
Frank Willems Architecten bna, Nijmegen

Voor actuele informatie zie

www.architectuurcentrumtwente.nl
projecten 2012

fietsbrug

Auke Vleerstraat Enschede, 2011
ontwerp ipv Delft

2012 bestuur, programmaraad en bureau

Samenstelling op 1 januari 2012

bestuur

Marjan Weekhout	voorzitter
Wim van Egmond	secretaris (trad op 1 januari 2012 af vanwege het bereiken van het einde van zijn benoemingsperiode)
Derk Willem Ruesink	penningmeester
Ton Hardick	(secretaris vanaf 1 januari 2012)
Rob Dieleman	lid
Jan Salverda	lid
Robert ten Dam	namens de programmaraad
Hans van den Dobbelsesteen	voorzitter van de programmaraad

programmaraad

Hans van den Dobbelsesteen	architect te Hengelo, voorzitter
Harry Abels	architect te Enschede
Rob Beerkens	architect te Hengelo
Diele Biemold	beleidsadviseur gemeente Hengelo
Tom Brughuis	beleidsadviseur gemeente Enschede
Ludwin Budde	stedenbouwkundige te Enschede
Robert ten Dam	architect te Diepenheim
Albert Fien	stedenbouwkundige te Almelo
Sabine Hartman	kunsthistorica te Enschede
Joop Hoogeveen	adviseur ruimtelijke kwaliteit te Hengelo
Paul van der Jeugd	architect te Enschede
Walter Kemperman	architect te Enschede
Ruud van der Koelen,	architect te Enschede
Paul Kruize	meubel- en interieurontwerper te Enschede
Anke Kuipers	landschapontwerper te Nijverdal
Josine Lentferink	grafisch vormgever te Enschede
Ronald Olthof	architect te Hengelo
Moniek Otten	architect/ruimtelijk vormgever te Enschede
Ingrid Overkamp	interieurarchitect te Vreden (Dld)
Theo Reitsema	architect te Rijssen
Wanda Roskam	stedenbouwkundige gemeente Almelo
Johan Schepers	architect, vh deken BNA te Schalkhaar
John Slot	stedenbouwkundige te Elspeet
Peter Timmerman	Studium Generale Universiteit Twente
Wim Verbakel	stedenbouwkundige te Enschede

bureau

Peter van Roosmalen	coördinator, 06 109 20 943
Han Hannink	zakelijk leider, 06 440 21 580
Vaya Nijhof	bureaumedewerker
Dick ten Kate	administrateur
Inge Rensink	onderhoud website
Biagina Principato	interieurarchitect, freelance projectmedewerker
Jan Stegink	architect, freelance projectmedewerker.

Correspondentiegegevens	Architectuurcentrum Twente
adres	Deurningerstraat 6, 7514 BH Enschede
telefoon	053 483 7985
e-mail	info@architectuurcentrumtwente.nl
www	architectuurcentrumtwente.nl

